

Vesienhoidon keskeiset kysymykset ja työohjelma Kemijoen vesienhoitoalueella 2028-2033

PEKKA RÄINÄ (TOIM.) | JUKKA YLIKÖRKÖ | ANNUKKA PURO-TAHVANAINEN | NIINA KARJALAINEN |
ANNE LINDHOLM

Vesienhoidon keskeiset kysymykset ja työohjelma Kemijoen vesienhoitoalueella 2028-2033

PEKKA RÄINÄ (TOIM.)

JUKKA YLIKÖRKKÖ

ANNUKKA PURO-TAHVANAINEN

NIINA KARJALAINEN

ANNE LINDHOLM

Vesienhoitokauden 2028–2033 suunnittelun työohjelmasta ja vesienhoitoalueen keskeisistä kysymyksistä sekä vesienhoitosuunnitelman ympäristöselostuksen laadinnasta kuullaan 15.12.2023–17.6.2024.

RAPORTEJA 79 | 2023

**VESIENHOIDON KESKEISET KYSYMYKSET JA TYÖOHJELMA KEMIJOEN
VESIENHOITOALUEELLA 2028-2033**

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Taitto: KEHA-keskus

Kuvat: Tatu Laukkanen

Kartat: Riku Elo

ISBN 978-952-398-209-3 (PDF)

ISSN 2242-2854 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-398-209-3

www.doria.fi/ely-keskus

Sisältö

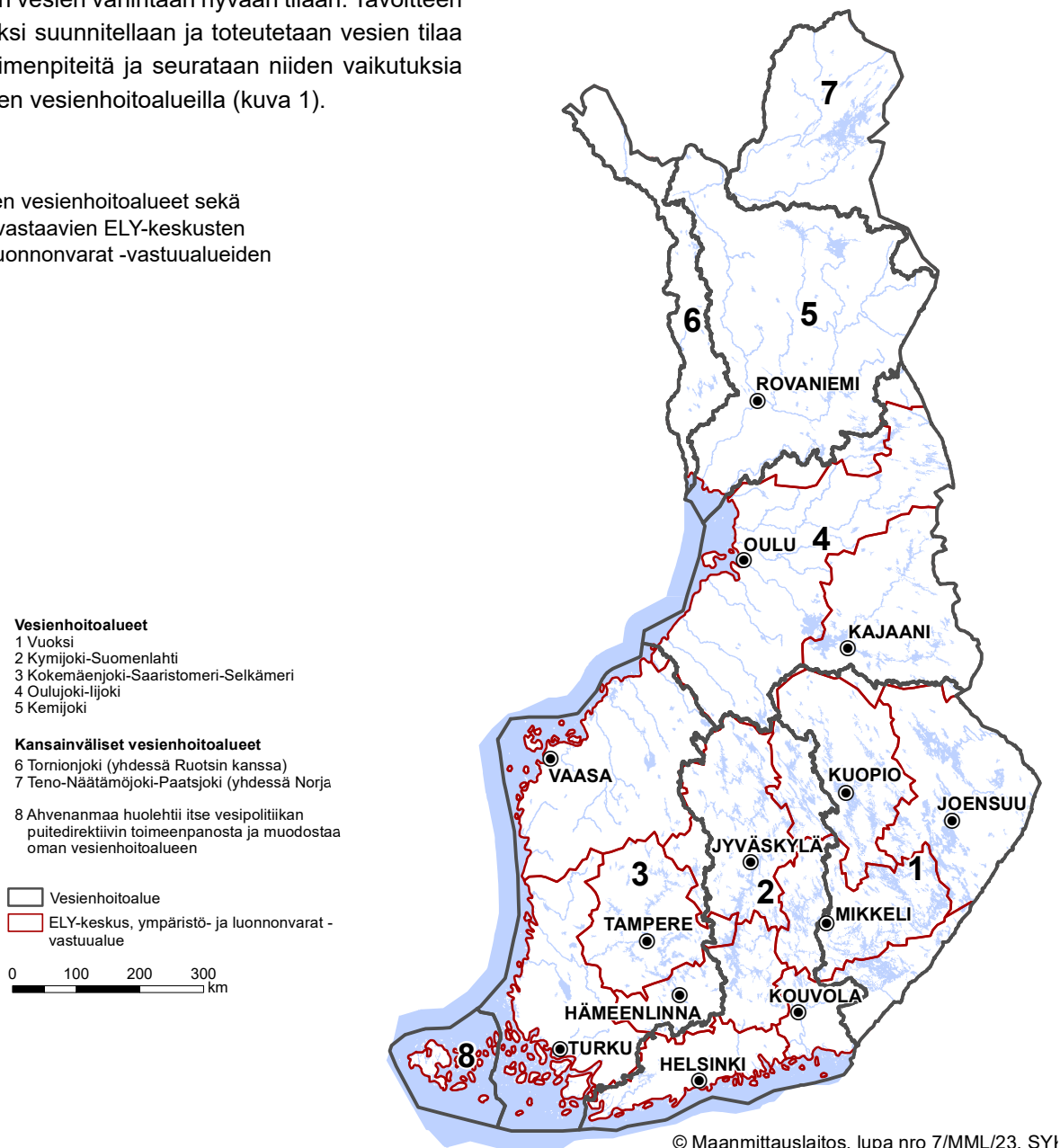
Mistä tässä kuulemisessa on kysymys	2
Mistä asioista nyt toivotaan palautetta	3
Miten palautetta hyödynnetään?	4
Miten ja milloin toimitan mielipiteeni tiedoksi?	4
Kemijoen vesienhoitoalue	5
Vesienhoidon keskeiset kysymykset.....	7
1. Pohjavesien suojelu	7
2. Valuma-aluelähtöinen vesien ja kuormituksen hallinta muuttuvassa ilmastossa	9
Valuma-aluesuunnittelun ja vesienhallinnan edistäminen.....	10
Metsätalous	11
Maatalous	12
Vesienhoidon tavoitteet huomioidaan uusien hankkeiden suunnittelussa jo alkuvaiheesta lähtien	12
3. Vesielinympäristöjen kunnostaminen.....	13
Virtavesien kunnostaminen ja vesistö rakentamisen haittojen vähentäminen ..	14
Säännösteltyjen vesien virtaamia ja vedenkorkeuksia muutetaan luonnonmukaisemmiksi	15
Järvien kunnostaminen	15
4. Vesienhoitotoimien vaikuttavuuden parantaminen	17
Suunnitelman tarkistamisen työohjelma ja aikataulu	18
Ympäristövaikutusten arviointi	19
Tiedotus ja tärkeimmät tietolähteet	21
Öoahkkäigeassu.....	22
Yhteystiedot.....	23
Kuvailulehti.....	24

Mistä tässä kuulemisessa on kysymys

Suomessa tehdään kuuden vuoden välein vesienhoitolain mukaiset vesienhoitosuunnitelmat seitsemälle Manner-Suomen vesienhoitoalueelle ja Ahvenanmaalle. Kolmannet vesienhoitosuunnitelmat vuosille 2022 – 2027 hyväksyttiin valtioneuvostossa vuoden 2021 lopussa. Nyt valmistellaan vesienhoitosuunnitelmien päivitystä hoitokautta 2028 – 2033 varten. Valmistelua varten kuullaan vesienhoitoaluekohtaisesti suunnittelun työohjelmasta ja vesienhoidon keskeisistä kysymyksistä sekä vesienhoitosuunnitelman ympäristöselostuksen laadinnasta 15.12.2023 – 17.6.2024. Kuuleminen järjestetään, jotta kaikki voivat tuoda omat näkemyksensä ja asiantuntemuksensa vesienhoitoon. Tämä kuulemisasiakirja koskee Kemijoen vesienhoitoaluetta (VHA 5).

Vesienhoidon tavoitteena on estää jokien, järvien ja rannikkovesien sekä pohjavesien tilan heikkeneminen sekä pyrkiä kaikkien vesien vähintään hyvään tilaan. Tavoitteen saavuttamiseksi suunnitellaan ja toteutetaan vesien tilaa parantavia toimenpiteitä ja seurataan niiden vaikutuksia kaikilla Suomen vesienhoitoalueilla (kuva 1).

Kuva 1. Suomen vesienhoitoalueet sekä suunnittelusta vastaavien ELY-keskusten Ympäristö- ja luonnonvarat -vastuualueiden rajat.

Vesienhoidon suunnittelu etenee kuuden vuoden jaksoissa (kuva 2). Nyt käynnistyneen suunnittelukierroksen aikana tarkistetaan vesienhoitoaluekohtaiset vesienhoitosuunnitelmat ja toimenpideohjelmat laajas- sa yhteistyössä ja eri tahoja kuullen. Parhaillaan käynnissä olevassa kuulemisessa pyydetään palautetta suunnittelun työohjelmasta ja aikataulusta sekä vesienhoidon keskeisistä kysymyksistä. Lisäksi kerrotaan SOVA-lain mukaisen ympäristöselostuksen valmistelusta. Saatu palaute hyödynnetään toimenpideohjelmien ja vesienhoitosuunnitelman valmistelussa. Sen yhteenveto kirjataan vesienhoitosuunnitelmaan, joka tulee ehdotuksena kuultavaksi vuonna 2026.

Kuva 2. Vesienhoidon suunnitteluprosessi

Tässä asiakirjassa on vesienhoitosuunnitelmasta vuosille 2022–2027 esitetty vain yhteenveto tila-arviosta. Halutessasi voit tutustua voimassa olevaan vesienhoitosuunnitelmaan ja toimenpideohjelmaan, jotka ovat saatavissa [Kemijoen vesienhoitoalueen sivuilta](#). Lisäksi taustatietoa vesien tilasta saa karttapalveluista kuten [vesikartasta](#).

Mistä asioista nyt toivotaan palautetta

Tässä kuulemisessa pyydetään palautetta kolmesta asiakokonaisuudesta: 1) vesienhoitoon liittyvät keskeiset kysymykset, 2) vesienhoidon työohjelma, suunnittelun aikataulu ja osallistumismenettelyt sekä 3) vesienhoitosuunnitelmasta laadittavan ympäristöselostuksen valmistelu ja sisältö.

Keskeiset kysymykset ovat asioita, joihin vesienhoidossa on tarkoitus kiinnittää erityistä huomiota seuraavaa vesienhoitosuunnitelmaa valmisteltaessa. Ne voivat liittyä esimerkiksi vesien tilaan liittyviin keskeisiin ongelmiin ja kehittämistarpeisiin; keinoihin ja toimiin, joilla vesien tilaa voidaan parantaa tai vaikkapa rahoitus- ja yhteistyömahdollisuuksiin. Suunnittelun työohjelma ja aikataulu ovat samat kaikilla vesienhoitoalueilla. Vesienhoidon keskeiset kysymykset ja suunnittelun alueellinen organisointi sen sijaan vaihtelevat. Tässä asiakirjassa käsitellään keskeisiä kysymyksiä, jotka liittyvät Kemijoen vesienhoitoalueen järvien, jokien, pohjavesien ja rannikkovesien tilan parantamiseen.

Miten palautetta hyödynnetään?

Kuuleminen järjestetään, jotta kansalaiset, kansalaisjärjestöt, vesialueiden omistajat, toiminnanharjoittajat, valtion virastot, kunnat ja muut tahot voivat tuoda omat näkemyksensä ja asiantuntemuksensa vesienhoitoon. Yhteistyötä lisäämällä moni ongelma voidaan ehkäistä ennalta tai korjata. Antamalla palautetta voit vaikuttaa esimerkiksi siihen, miten oman alueesi vesistöt, rannikkovedet ja pohjavedet sekä niiden tilaan vaikuttavat toiminnot otetaan suunnittelussa huomioon. Saatu palaute hyödynnetään toimenpideohjelmien ja vesienhoitosuunnitelman tarkistamisessa ja vesienhoidon toimeenpanon kehittämisessä. Palautteen yhteenvedo kirjataan vesienhoitosuunnitelmaan.

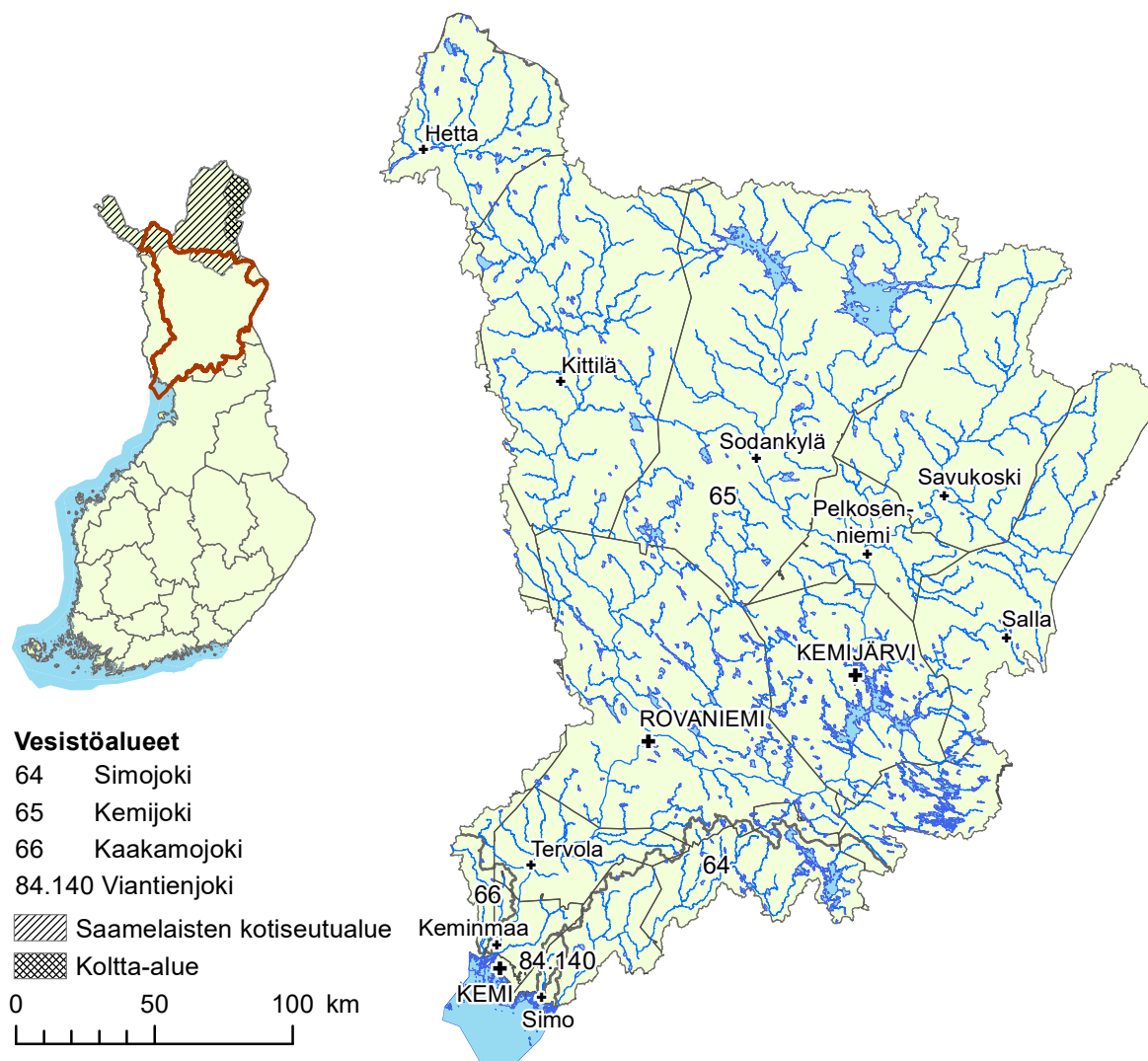
Miten ja milloin toimitan mielipiteeni tiedoksi?

Puoli vuotta kestävät kuulemiset toteutetaan samanaikaisesti kaikilla Suomen vesienhoitoalueilla. Kuulemispalautteen viimeinen jättöpäivä on 17.6.2024. Lausunnot, mielipiteet ja kannanotot kannattaa kuitenkin antaa hyvissä ajoin ennen määräaika.

Palaute toivotaan ensisijaisesti sähköisessä muodossa www.lausuntopalvelu.fi -sivujen kautta. Palautteen voi toimittaa myös sähköpostilla tai kirjeenä Lapin ELY-keskuksen kirjaamoon (yhteystiedot löytyvät tämän asiakirjan lopusta). Word-muodossa toimitettu palaute nopeuttaa ja helpottaa käsittelyä.

Kemijoen vesienhoitoalue

Kemijoen vesienhoitoalue muodostuu Simojoen, Kemijoen ja Kaakamojen päävesistöalueista sekä Viantienjoen pienestä valuma-alueesta Perämeren rannikolla. Lisäksi siihen kuuluvat Kemin ja Simon edustan rannikkoalueet (kuva 3). Vesienhoitoalueella on 400 yli vähintään 50 ha järveä. Kuitenkin näistä vain viisi on yli 40 km². Valuma-alueeltaan yli 100 km² suuruisia jokivesiä vesienhoitoalueella on noin 300.

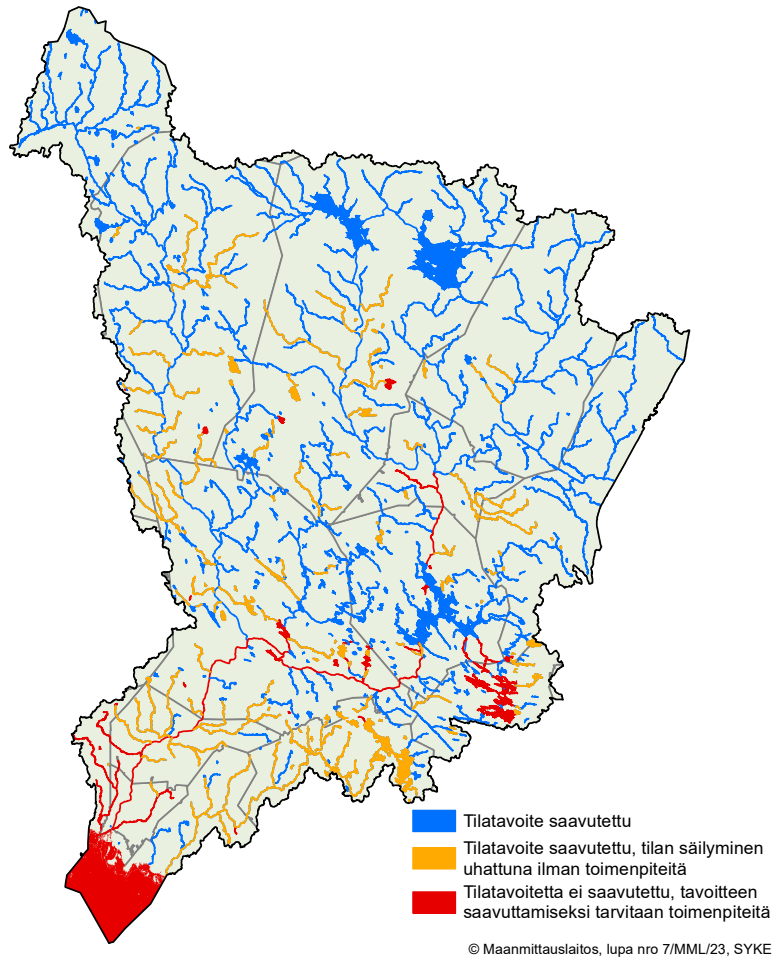

Kuva 3. Vesistöaluejako ja suurimmat vesistöt Kemijoen vesienhoitoalueella

Viimeisin arvio pintavesien ekologisesta tilasta vesienhoitoalueella on tehty vuonna 2019 ja seuraavat tila-arviot valmistuvat vuoden 2025 aikana. Valtaosa vesistöistä, joiden hyvää tilaa ei ole saavutettu, tai joiden tilan on arvioitu olevan riskissä heikentyä ilman toimenpiteitä, sijoittuu vesienhoitoalueen etelä- ja keskiosille (kuva 4). Vesistöalueen pintavesien tilaan vaikuttavat vesirakentaminen ja säännöstely, sekä haja- ja pistekuormitus. Laaja-alaisimmin vesistöjen tilaan on vaikuttanut turvemaiden kuivatus, joka on heikentänyt monien pienten virtavesien ja järvien tilaa. Maatalous on painottunut vesistöalueen eteläosiin sekä jokivarsille.

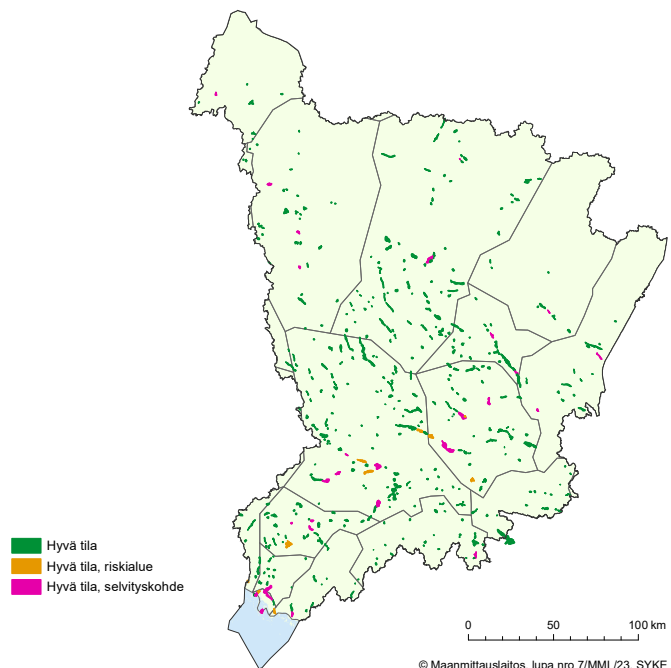
Joet tuovat rannikolle runsaasti makeaa vettä, jonka mukana valuma-alueelta kulkeutuu humusta ja ravinteita. Lapin metsäteollisuuslaitokset sijaitsevat rannikolla Kemissä, minkä lisäksi rannikkovesiä kuormittavat myös asutuksen jätevedet. Satamien sekä väylien rakentaminen on muuttanut rantaviivaa ja meren pohjaa Kemin edustalla. Rannikkovesiä luonnehtivat alhaisen suolapitoisuuden lisäksi mataluus ja pitkä jääpeitteinen talvikausi. Rantavyöhyke muuttuu jatkuvasti myös maankohoamisen vaikutuksesta.

Kuva 4. Pintavedet jotka ovat hyvää huonommassa tilassa tai tila on riskissä heiketä Kemijoen vesienhoitoalueella

Pohjavesille arvioidaan määrällinen tila ja laadullinen tila. Riskialueiksi on nimetty sellaiset pohjavesialueet, joiden pohjaveden laadussa on havaittu vesienhoitoasetuksen (1040/2006) liitteessä 7A lueteltujen aineiden osalta ympäristölaatumormien ylityksiä yhdessä tai useammassa havaintopisteessä. Kemijoen vesienhoitoalueella on 11 tällaista riskipohjavesialuetta. Selvityskohteiksi on nimetty ne pohjavesialueet, joille sijoittuu riskitoimintoja, mutta joiden pohjaveden laadusta ei ole ollut käytettävissä riittävää tietoa todentamaan ihmistoimintojen vaikutusta kyseisellä alueella. Selvityskohteiksi nimettyjä pohjavesialueita on vesienhoitoalueella yhteensä 30 (kuva 5).

Kuva 5. Vesienhoitosuunnitelmassa 2022 esitetyt pohjavesiselvityskohteet ja riskipohjavesialueet Kemijoen vesienhoitoalueella.

Vesienhoidon keskeiset kysymykset

Tässä luvussa tuodaan esiin kysymyksiä, joita vesienhoitoalueella tultaisiin painottamaan vesienhoitosuunnitelman tarkistamisessa sekä vesien tilan parantamiseksi tehtävässä käytännön työssä. Keskeisten kysymysten valmisteluun on osallistunut Lapin vesienhoidon yhteistyöryhmä.

Näkökohdat on jaettu neljään pääteemaan: 1) Pohjavesien suojele 2) Valuma-aluelähtöinen vesien ja kuormituksen hallinta muuttuvassa ilmastossa, 3) Vesielinympäristöjen kunnostaminen sekä 4) Vesienhoitotoimien vaikuttavuuden parantaminen.

Kaikkien teemojen kohdalla voit ottaa kantaa mm. siihen, onko oikeat asiat nostettu esiin ja mitä muita asioita tulisi painottaa seuraavassa vesienhoitosuunnitelmassa. Lisäksi voit esittää ratkaisuja ja parannusehdotuksia nykyisiin toimintamalleihin vesien tilan parantamiseksi. Tässä asiakirjassa ei esitetä toimenpiteitä tai ohjauskeinojen kehittämistoimia ongelmakohtien ratkaisemiseksi. Esitykset tehdään tulevassa vesienhoitosuunnitelmassa mm. tässä kuulemisessa saadun palautteen perusteella. Suureen osaan keskeisistä kysymyksistä on esitetty toimenpiteitä ja ohjauskeinojen kehittämistä jo edellisessä vesienhoitosuunnitelmassa ja työ niiden edistämiseksi on käynnissä.

Asiakirjassa on esitetty pohdittavaksi muutamia kysymyksiä, joita voit halutessasi hyödyntää palautteessa.

1. Pohjavesien suojele

Kemijoen vesienhoitoalueella merkittävimmät pohjavesivarat liittyvät usein harjujaksoihin. Pohjavesivarat ovat vesienhoitoalueella käyttöön nähden runsaat, mutta pohjavesialueet eivät jakaannu tasaisesti. Yhdyskuntien vedenhankinnan kannalta pohjavesivarat ovat niukat muun muassa Kemin ja Simon alueilla. Vesienhoitoalueella kaikki vesilaitokset käyttävät raakavetenään pohjavettä. Kemijoen vesienhoitoalue on pohjoisosaltaan melko harvaan asuttua, mutta kuntakeskusten ja kylätaajamien pohjavesialueilla on erilaisia riskejä aiheuttavia toimintoja. Yleisempiä pohjaveden uhkatekijöitä ovat asutuksen jätevesien käsittely, yhdyskuntien laajentuminen sekä pilaantuneet maa-alueet (mm. ampumaradat, polttoaineiden jakelu, vanhat kaatopaikat).

Miksi tämä on keskeistä?

- Ennakoiva pohjavedensuojelu on ensiarvoisen tärkeää, sillä vahinkojen korjaaminen jälkikäteen (esimerkiksi pilaantuneen pohjaveden puhdistaminen) on sekä kallista että vaikeaa, joissakin tapauksissa jopa mahdotonta.
- Pohjaveden suojelussa ei voida nojautua pelkästään olemassa olevien vedenottamoiden suojeleluun, sillä myös tutkitut vedenottamonpaikat tulee pitää käyttökelpoisina mahdollisia kriisitilanteita varten.
- Ilmastonmuutos aiheuttaa pohjaveden määrään ja laatuun kohdistuvia vaikutuksia, jotka voivat aiheuttaa ennalta-arvaamattomia tilanteita (esim. pitkät kuivat kaudet, rankkasateet, tulvat). Erityisen herkkiä muutoksille ovat pienet pohjavesimuodostumat.
- Pohjaveden suojelun tärkeys tiedostetaan entistä paremmin, mikä johtuu pohjaveden käytön lisääntymisestä sekä pohjavesiin kohdistuvien riskien paremmasta tunnistamisesta.
- Pohjavesien suojelu on Kemijoen vesienhoitoalueen keskeisiä pääteemoja kartoittavassa kyselyssä koettu kaikkein tärkeimmäksi teemaksi. Myös pohjavedestä suoraan riippuvaisten ekosysteemien suojelu on kyselyn perusteella yksi tärkeimmiksi koetuista teemoista.
- Riittävä tietopohja pohjavesialueiden hydrogeologisista olosuhteista ja toisaalta alueilla sijaitsevien riskitoimintojen sekä niiden vaikutusmekanismien tunnistaminen on tärkeää mm. maankäytön suunnittelun (esim. kaavoitus) kannalta.

Mitä on tehty pohjaveden kemiallisen ja määrällisen tilan turvaamiseksi?

- On annettu ohjausta ja neuvontaa pohjavesialueilla toimimiseen, esimerkiksi maankäyttöön ja kaavoitukseen, maa-ainesten ottoon ja metsätalouteen liittyen.
- Pohjavesiasioiden huomioiminen kaavoituksessa on kehittynyt.
- Pohjavesialueilla sijaitsevia PIMA-kohteita on tutkittu ja kunnostettu.
- Tietopohjaa pohjaveteen liittyvistä riskeistä ja muodostumien pohjavesiolosuhteista on pyritty lisäämään laatimalla muutamille pohjavesialueille pohjaveden suojelusuunnitelmia sekä harjun rakenneselvityksiä.

Mikä hidastaa tavoitteiden saavuttamista?

- Pohjavesialueille kohdistuu usein paljon pohjaveden suojelun kanssa ristiriidassa olevia maankäyttöpaineita.
- Pohjavesiasiat tiedostetaan aiempaa paremmin, mutta tarvittavat suojelutoimenpiteet koetaan kalliiksi ja hankkeita hidastaviksi. Muutokset toimintatavoissa ja asenteissa ovat hitaita.
- Nykyiset vesienhoidon pohjavesitoimenpiteet eivät kaikilta osin ole riittävän konkreettisia, jotta niiden avulla voitaisiin estää haitallisten vaikutusten syntymistä ja toisaalta vähentää jo aiheutuneita vaikutuksia. Toimenpiteet on usein myös suunniteltu eteläisen Suomen näkökulmasta, mikä kaventaa toimenpidevalikoimaa. Esimerkkinä tästä voidaan mainita maa-ainestenoitoa koskevat toimenpiteet.
- Pinta- ja pohjavesiä tarkastellaan usein toisistaan erillisinä kokonaisuuksina, vaikka ne ovat kiinteästi vuorovaikutuksessa keskenään. Erityisesti pohjavedestä riippuvaisia ekosysteemejä koskeva tieto on edelleen puutteellista.
- Pohjavesialueita koskeva tieto on usein hajallaan eri toimijoilla, ja ylipäätään pohjavesialueita koskevaa tietopohjaa tulisi kasvattaa. Esimerkiksi suojelusuunnitelmia ja rakenneselvityksiä on Kemijoen vesienhoitoalueella laadittu vasta muutamia. Toisaalta myös suojelusuunnitelmissa esitettyjen toimenpiteiden toteutuminen on ollut hidasta.
- Kuntien halukkuus suojelusuunnitelmien ja harjun rakenneselvitysten laatimiseen on vesienhoitoalueella melko vähäistä, koska kunnat kokevat, ettei niillä ole riittävästi resursseja hankkeiden toteuttamiseen. Nykyjärjestelmän mukaan avustusta suojelusuunnitelman laatimiseen voi hakea vain kunta, mikä osaltaan luo esteitä hankkeiden toteuttamiselle.

- Valtakunnallinen PIMA-tehtävien keskittäminen ELY-keskuksissa vie rahoitusta ja huomiota pois vesienhoitoalueen kohteilta, sillä prioriteetti on eteläisen Suomen kohteissa. Lisäksi valtakunnalliset linjaukset esimerkiksi isännättömien PIMA-kohteiden kunnostamisessa ovat ristiriidassa vesienhoidon tavoitteiden kanssa, mikä voi johtaa siihen, että edes kaikkia 1-luokan pohjavesialueilla sijaitsevia kohteita ei kunnosteta.

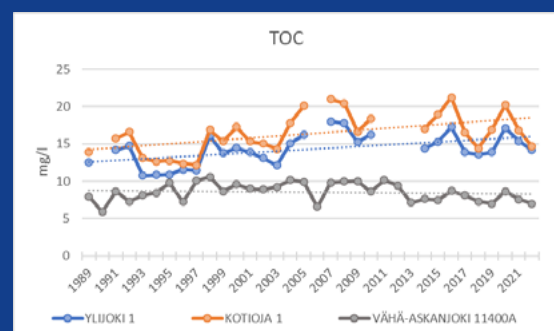
Esimerkkejä palautteessa pohdittavista asioista

- Mihin pohjavesihaittojen vähentämistä koskeviin toimenpiteisiin ja ohjauskeinoihin tulisi seuraavassa vesienhoitosuunnitelmassa kiinnittää erityistä huomiota? Minkälaisia konkreettisia toimenpiteitä tavoitteiden saavuttaminen vaatisi?
- Onko vesienhoidon tavoitteet pohjavesien osalta otettu riittävästi huomioon esim. kaavoituksessa ja ympäristövaikutusten arviointimenettelyissä?
- Miten kuntia voitaisiin kannustaa pohjaveden suojelusuunnitelmien ja harjun rakenneselvitysten laatimiseen?
- Miten pohjavesiasioiden käsittelyä vesienhoitosuunnitelmassa tulisi kehittää?

2. Valuma-alueelähtöinen vesien ja kuormituksen hallinta muuttuvassa ilmastossa

Valuma-alueiden vesienhallinnalla ja vedenpidätyskyvyn parantamisella on suuri merkitys sekä kuormituksen vähentämisessä että muuttuviin vesioloihin varautumisessa. Keskeisimpiä kuormittavia aineita ovat rehevöittävät ravinteet ja vesien tummumista aiheuttavat orgaaniset yhdisteet. Lisäksi vesiympäristölle vaarallisia ja haitallisia aineita on lukuisia. Aiempaa enemmän on havahduttu myös mikromuovien esiintymiseen vesistöissä. Mikromuoveja kulkeutuu vesiin mm. kotitalouksista ja liikenteestä sekä yhdyskuntajätevesien ja hulevesien mukana. Mikromuovien haitallisuutta lisäävät niiden yleisyys ja pitkäikäisyys. Maankäyttö ja kuivatustoiminta, erityisesti turvemaiden ojittaminen, ovat äärevöittäneet valuntaa ja lisänneet humus-, kiintoaine- ja ravinnekuormitusta. Esimerkiksi purojen ja muiden pienten virtavesien haitalliset alivirtaamajaksot ovat yleistyneet ja niiden kesto on pidentynyt. Ilmastonmuutos vahvistaa monelta osin edellä kuvattuja haitallisia vaikutuksia, kun mm. sadanta- ja lämpöolosuhteet muuttuvat.

Lisääntyneen humuspitoisuuden aiheuttamalla tummumisella on ekologisia vaikutuksia vesistöihin. **Tummuminen muuttaa vesistöjen valaistus-, lämpötila- ja happiolosuhteita, kaventaa eliöstön elintilaa, vähentää vesistöjen tuottavuutta ja yksipuolistaa lajistoa.** Kemijoen vesienhoitoalueella vesien tummumista kuvaavan orgaanisen hiilen (TOC) pitoisuustaso on noussut osalla pitkään seuratuilla pienillä valuma-alueilla.

Hajakuormitus on merkittävä paine 84 % niistä vesienhoitoalueen vesimuodostumista, jotka ovat hyvää huonommassa tilassa, tai tila on riskissä heikettä. Hajakuormituksen hallinnan tavoitteena on estää kuormittavia aineita lähtemästä liikkeelle valuma-alueelta tai pysäyttää ne mahdollisimman nopeasti. Tämä on paljon tehokkaampaa kuin aineiden erottaminen myöhemmin valumavesistä. Useimmissa vesienhoitoalueen vesistöissä suurin osa kuormituksesta on pääosin metsä- ja maatalouden hajakuormitusta. Kuormat päätyvät jokiin, järviin ja rannikkovesiin lukuisten ojien, purojen ja norojen kautta.

Pistemäinen kuormitus on merkittävä paine 7 % niistä vesienhoitoalueen vesimuodostumista, jotka ovat hyvää huonommassa tilassa, tai tila on riskissä heikettä. Vesienhoitoalueen keskeisimmät asutuskeskittymät palveluineen ja tuotantolaitoksineen sijoittuvat Kemin, Keminmaan, Rovaniemen, Sodankylän ja Kemijärven alueille. Hiilineutraalia yhteiskuntaa varten tarvittavien raaka-aineiden tuotannon ja uusiutuvan energian tuotantolaitosten määrä kasvaa vesienhoitoalueella. Vanhojen kaivosten toimintaa myös laajennetaan. Pistemäisen kuormituksen hallinta lupavelvollisena toimintana on hajakuormitukseen verrattuna säädellympää, mutta haasteita voi tuoda kuormituksen keskittyminen samoille vesistöalueille kuten teollisuus on keskittynyt vesienhoitoalueen rannikolle. Kaivostoiminnan keskittyminen sijoittuu Keski-Lapin vihreäkivivyöhykkeelle Kitisen ja Ounasjoen vesistöalueille.

Valuma-alesuunnittelun ja vesienhallinnan edistäminen

Miksi tämä on keskeistä?

- Vesien tilan parantaminen edellyttää valuma-alueella tehtäviä, oikein kohdennettuja toimia. Valuma-alesuunnittelussa voidaan tarkastella vesien tilaan vaikuttavia paineita ja toimenpidetarpeita kaikki maankäyttömuodot huomioon ottaen.
- Valuma-alesuunnittelun ja valuma-alueelähtöisen vesienhallinnan avulla voidaan yhteensovittaa vesien- ja luonnonhoidon, kalakantojen hoidon, tulva- ja kuivuusriskien vähentämisen sekä maa- ja metsätalouden ja yhdyskuntien ilmastokestävyuden parantamisen toimia.

Mitä on tehty valuma-alesuunnittelun edistämiseksi?

- Valuma-alesuunnittelun keskeisyyttä on pyritty tuomaan esiin uusien maa- ja metsätalouden kannustinjärjestelmien kautta
- Maa- ja metsätalousministeriö sekä ympäristöministeriö ovat myöntäneet avustuksia maa- ja metsätalouden vesienhallinnan kehittämiseen. Tämän tarkoituksena on osaltaan ollut kehittää valuma-alesuunnittelua ja valuma-alueelähtöistä tarkastelua
- Maa- ja metsätalous- ja ympäristöministeriö valmistelevat yhteisen valuma-alesuunnittelun tiekartan, jossa esitellään valuma-alesuunnittelun tavoitetilaa, sekä siihen tähtääviä lyhyen ja pitkän aikavälin toimenpiteitä

Mikä hidastaa tavoitteiden saavuttamista?

- Valuma-alesuunnittelulle ja koordinoinnille ei ole yleisiä käytäntöjä ja pysyviä vastuutahoja.
- Toimialakohtaiset ohjauskeinot ja tukijärjestelmät eivät ohjaa valuma-alueelähtöiseen toimintaan ja monitavoitteisiin ratkaisuihin.
- Valuma-alesuunnittelun ja monitavoitteiseen vesienhallintaan liittyvä osaaminen on puutteellista.
- Toimijoiden vähäisyys Lapissa.

Metsätalous

Miksi tämä on keskeistä?

- Metsätalouden aiheuttamat vesistövaikutukset ovat merkittävä tilaa heikentävä tekijä 77 % niistä vesienhoitoalueen vesimuodostumista, jotka ovat hyvää huonommassa tilassa tai riskissä heiketä.
- Ravinnekuormituksen lisäksi virtaamien ja vedenkorkeuksien muuttuminen sekä lisääntyneen eroosion aiheuttama kiintoaine- ja humuspitoisuuden kasvu on pääasiallinen syy pienten virtavesien ja järvien liettymiseen.
- Metsätaloustoimenpiteet yhdessä purouomien aiempien perkausten kanssa ovat pääsyy pienvesien kunnostustarpeille.
- Metsätalouden aiheuttamat paineet vesiin eivät ainakaan ole vähenemässä puun kysynnän kasvaessa.

Mitä on tehty vesistövaikutusten vähentämiseksi?

- Metsänhoidon uusi kannustejärjestelmä METKA (2024-) sisältää mahdollisuuden suometsien kokonaisvaltaiseen suunnitteluun ja 100 % rahoituksen vesiensuojelurakenteille, kunnostusojituksia ei jatkossa tueta.
- Metsänhoidon suosituksia on päivitetty, sertifiointikriteerit (PEFC ja FSC) uudistettu (mm. leveämmät suojakaistat).
- Metsäkeskuksen ja ELY-keskuksen ojituksen valvonnalla puututaan epäkohtiin ja lisätään tietoa vesistövaikutusten vähentämisestä.
- Metsähallituksen soiden ennallistamis- ja vedenpalautushankkeet sekä Metsäkeskuksen luonnonhoitohankkeet ovat edistäneet valuma-alueiden vesienhallintaa ja vesienhoitoa.
- Tutkimushankkeilla on saatu tietoa metsätalouden kuormituksesta ja kehitetty uusia menetelmiä vesistöhaittojen vähentämiseksi (esim. puuaineksen käyttö, kuivatusmenetelmät).
- Metsätaloussektorin koulutuksella ja neuvonnalla on edistetty vesiensuojelua.

Mikä hidastaa tavoitteiden saavuttamista?

- Nykyisillä vesiensuojelukäytännöillä ei voida estää vaikutuksia riittävästi (esim. liukoiset ravinteet ja humus).
- Ojitusten ravinnekuormitusta lisäävät vaikutukset kestävät kauemmin ja jopa vahvistuvat iän myötä toisin kuin aiemmin oletettiin ja keinot vanhojen ojitusten kuormituksen vähentämiseen ovat riittämättömiä tarpeeseen nähden.
- Kuormituksen syntymistä ei estetä riittävästi maalla tehtävillä toimenpiteillä (esim. ojitustarve- ja tapa, hakkuumäärät suhteessa valuma-alueen kokoon).
- Ilmastonmuutos voimistaa vesistöille haitallisia vaikutuksia.
- Suuri osa hajakuormitukseen vaikuttavista toimenpiteistä perustuu vapaaehtoisuuteen.
- Toimenpiteiden kohdentaminen vesienhoidon kannalta ongelmallisille alueille ei ole aina onnistunut.

Maatalous

Miksi tämä on keskeistä?

- Maatalouden aiheuttamat vesistövaikutukset ovat merkittävä tilaa heikentävä tekijä 37 % niistä vesienhoitoalueen vesimuodostumista, jotka ovat hyvää huonommassa tilassa tai riskissä heiketä.
- Maatalous on keskittynyt vesienhoitoalueen lounaisosiin. Kaakamojoella maatalous on laskennallisesti suurin ihmistoiminnasta peräisin oleva ravinteiden päästölähde.
- Maatalouden kuormitus (ravinteet, kiintoaine, orgaaninen aines) tulee pääasiassa pelloilta, kuivatuksella on merkittäviä vaikutuksia hydrologiaan.
- Ilmastonmuutoksen odotetaan lisäävän maataloudesta tulevaa kuormitusta.

Mitä on tehty vesistövaikutusten vähentämiseksi?

- Maatalouden vesistövaikutusten vähentämisessä keskeisin ohjauskeino on maatalouden ympäristötuki
- Lannoitusmäärät ovat vähentyneet.
- Turvemaiden viljelyn ilmasto- ja vesistövaikutusten tutkimusta ja menetelmien kehitystyötä on tehty mm. Luonnonvarakeskuksessa.
- Lannan käyttöön ja ravinteiden kierrätykseen on kehitetty ratkaisuja useissa hankkeissa.
- Hankkeissa, mm Ympäristöviisas viljelijä, on haettu keinoja vesiensuojelun tehostamiseen ja lisätty maataloustoimijoiden tietoa ja tietoisuutta.

Mikä hidastaa tavoitteiden saavuttamista?

- Karjanlannan orgaaniseen ainekseen sitoutuneet ravinteet vapautuvat hyvin hitaasti kasvien käyttöön, jolloin väkilannoitteita joudutaan käyttämään, vaikka ravinnetaseesta tulee ylijäämäinen.
- Peltomaiden keskimääräinen fosforipitoisuus on laskenut viimeisen parinkymmenen vuoden aikana ja suuntaus on edelleen aleneva, mutta peltojen fosforivarasto pienenee hitaasti.
- Toimenpiteitä ei ole kohdennettu riittävästi vesienhoidon kannalta ongelmallisille alueille.

Vesienhoidon tavoitteet huomioidaan uusien hankkeiden suunnittelussa jo alkuvaiheesta lähtien

Miksi tämä on keskeistä?

- Uusia hankkeita suunnitellaan ja toteutetaan kiivasta tahtia mm. vihreän siirtymän vuoksi.
- Uudet hankkeet eivät saa heikentää pinta- tai pohjavesien tilaa tai aiheuttaa uhkaa hyvän tilan saavuttamiselle paitsi tilanteissa, joissa laissa esitetyt tiukat kriteerit täyttyvät.
- Vesienhoidon tavoitteiden huomioiminen ja olemassa olevien paineiden tunteminen hankkeen alusta lähtien parantaa hankkeiden sijainninohjausta, haittojen minimointia sekä hankkeen etene- mistä.

Mitä on tehty asian edistämiseksi?

- Suuremmissa hankkeissa vesistövaikutukset ja vaikutukset vesienhoidon tavoitteisiin arvioidaan osana ympäristövaikutusten arviointia ja mahdollista lupakäsittelyä sekä huomioidaan esim. lupa- ehdoissa ja kaavamääräyksissä.
- Vesilain mukaisessa ojitusilmoituksen käsittelyssä arvioidaan vaikutukset vesien tilaan ja vesien- suojelutoimenpiteiden riittävyys ja annetaan tarvittavaa ohjausta. Ojitus-toimituksissa huomioidaan vesienhoidon tavoitteet.

Missä on parannettavaa?

- Hankkeiden kaikkia potentiaalisia vaikutuksia pinta- ja pohjavesiin sekä niiden merkittävyys vesienhoidon tavoitteisiin tulee huomioida riittävällä tavalla hankkeen alusta lähtien.
- Hankkeen yhteisvaikutuksia olemassa olevien paineiden ja muiden uusien hankkeiden kanssa tulee arvioida riittävän aikaisessa vaiheessa esim. vaihtoehtoisten suunnitelmien/sijoituspaikkojen perustaksi.
- Vesistövaikutuksia lieventävien toimenpiteiden ja kompensatiotoimenpiteiden suunnittelu tulee olla kiinteä osa hankesuunnittelua hankkeen alusta lähtien.
- Hanketta edeltävän tilan selvittäminen riittävällä ennakkotarkkailulla.

Esimerkkejä palautteessa pohdittavista asioista

- Missä vesienhoitoalueen osissa on erityisesti tarvetta vesienhoidon ja maankäytön toimia yhteensovittavalle valuma-alue-suunnittelulle? Miksi?
- Mitkä toimijat voisivat eri osissa vesienhoitoaluetta ottaa vastuuta valuma-alue-toimien yhteensovittamisesta?
- Miten voimme vesienhoitoalueella lisätä yhteistyötä valuma-alue-tasolla?
- Mihin valuma-alue-suunnitteluun ja vesienhallintaan liittyviin seikkoihin tulisi kiinnittää huomiota tulevassa vesienhoitosuunnitelmassa?
- Ovatko yllä esitetyt arviot metsätalouden vaikutuksista ja toimenpiteiden kehittämistarpeista oikean suuntaisia?
- Takaako uusi kannustejärjestelmä ([METKA](#)) riittävällä tavalla metsätalouden vesiensuojelun tason?
- Mihin maa- metsätalouden vesistöhaittojen vähentämistä koskeviin toimenpiteisiin ja ohjauskeinoihin tulisi seuraavassa vesienhoitosuunnitelmassa kiinnittää erityistä huomiota?
- Takaako maatalouden ympäristökijärjestelmä riittävällä tavalla vesiensuojelun tason?
- Mitä erityisesti tulisi huomioida vihreän siirtymän hankkeiden tavoitteiden ja vesienhoidon tavoitteiden yhteensovittamiseksi?
- Miten hankkeiden yhteisvaikutuksia pinta- ja pohjaveteen voitaisiin huomioida enemmän, ja olisiko mahdollista käsitellä asiaa kokonaisuutena, sillä pinta- ja pohjavedet eivät ole toisistaan täysin erillisiä elementtejä?
- Tulisiko ekologista kompensatiota käyttää keinona vesistöjen tilan heikentymisen estämiseksi
- Otetaanko esim. kaavoituksessa ja ympäristövaikutusten arviointimenettelyissä vesienhoidon tavoitteet riittävästi huomioon?
- Miten uusien hankkeiden käsittelyä tulisi kehittää seuraavassa vesienhoitosuunnitelmassa?

3. Vesielinympäristöjen kunnostaminen

Vesistörakentaminen on heikentänyt vesieläiden elinympäristöjä ja vaikeuttanut kalojen ja muiden vesieläiden vapaata liikkumista vesistöissä. Vaikka kuormituksen vähentäminen on usein merkittävä toimenpide tilatavoitteen saavuttamiseksi, tarvitaan myös rakenteellisen ja hydrologisen tilan parantamiseen sekä esteellisyyden vähentämiseen tähtäviä toimenpiteitä tilatavoitteen saavuttamiseksi. Joissain vesimuodostumissa elinympäristön kunnostus, säännöstelyn kehittäminen tai vapaan liikkumisen turvaaminen voikin olla tärkein toimenpide hyvän tila saavuttamiseksi. Sisäkuormitteisissa järvissä tarvitaan ulkoisen kuormituksen vähentämisen ohella järveen kohdistuvia kunnostustoimenpiteitä, joilla voidaan merkittävästi nopeuttaa tilan paranemista.

Virtavesien kunnostaminen ja vesistö rakentamisen haittojen vähentäminen

Miksi tämä on keskeistä?

- Virtavesien perkaaminen, suoristaminen ja pengertäminen on heikentänyt kalojen ja muiden vesieläinten elinympäristöjen laatua ja vähentänyt niiden määrää.
- Padot ja muut vesirakenteet sekä tienalitusrakenteet haittaavat tai estävät kalojen ja muiden vesieläinten liikkumista vesistöissä ja voivat pahimmillaan estää vaeltavien lajien elinkierron koko vesistöalueella.
- Purokunnostuksien määrä on lisääntynyt, mutta koko vesienhoitoalueella tarvitaan vielä paljon kunnostustarpeen selvityksiä ja kunnostustoimia.
- Vesienhoitoalueella vesirakentaminen (vaellusesteet, hydrologiset muutokset) on merkittävä paine yhteensä 35 vesimuodostumassa, jotka ovat hyvää huonommassa tilassa tai riskissä heikettä.

Mitä on tehty haittojen vähentämiseksi?

- Kalatalousviranomaisen on laittanut vireille hakemuksen vesitalousluvan velvoitteiden muuttamiseksi muun muassa siten, että niihin sisältyisi kalateiden tai ohitusuomien rakentaminen Ala- ja Keski-Kemijoen ja Raudanjoen voimalaitoksiin.
- Kemijoki Oy:n omina hankkeina Taivalkosken voimalaitoksella on käytössä kalasydänlaitteisto ja Aluehallintovirastossa on vireillä kalatie/kalauomahakemus.
- Vaelluskalaohjelma NOUSUn rahoitusta on Kemijoella myönnetty tutkimus- ja kehittämistoimintaan mm. Isohaaran kalateiden toiminnan kehittämiseen, kalatiehen nousevien kalojen määrän selvittämiseen ja ylisiirtoihin.
- Hankkeissa on selvitetty lohien hakeutumista kalateihin ja Taivalkosken kalasydänlaitteeseen ja tehty smolttisydän-järjestelmän testausta.
- Suurimpien uittoperattujen jokien kunnostukset on saatu pääosin valmiiksi.
- Keskisuurten ja pienempien virtavesien vaellusesteitä sekä kunnostustarvetta on selvitetty, laadittu kunnostussuunnitelmia ja myös toteutettu koskikunnostuksia hankerahoitteisesti.
- Virtavesien kunnostuksessa painopiste on siirtynyt pienten jokien ja purojen kunnostukseen ja tienalituksista aiheutuvan esteellisuuden vähentämiseen. Purojen tilanarviointia ja kunnostustoimia on tehty HELMI-elinympäristöohjelman puitteissa.

Mikä hidastaa tavoitteiden saavuttamista?

- Voimalaitosten ja muiden vesirakenteiden luvat ovat useimmiten pysyviä, joten niiden muuttaminen ilman luvanhaltijan aktiivista myötävaikutusta on työlästä ja joissain tapauksissa erittäin vaikeaa.
- Kalankulun edistäminen aiheuttaa usein haittaa voimataloudelle, mikä vaikeuttaa hankkeiden eteenpäin viemistä.
- Suurten vesistöjen kalankulkuväylien suunnittelu, lupakäsittely ja toteutus vie paljon aikaa.
- Kunnostustarve on suuri suhteessa suunnitteluun ja toteutukseen käytettävissä oleviin resursseihin.
- Vuosikymmeniä sitten tehdyissä virtavesikunnostuksissa ei huomioitu riittävästi kutu- ja pienpoikasalueiden palauttamista, mikä vaatii täydennyskunnostuksia.
- Etenkin pienten toimijoiden hankkeissa omarahoitusosuuden kokoaminen on haasteellista.
- Toimijoiden vähäisyys Lapissa.

Säännösteltyjen vesien virtaamia ja vedenkorkeuksia muutetaan luonnonmukaisemmiksi

Miksi tämä on keskeistä?

- Säännöstellyissä virtavesissä virtaamien epäluonnollinen vaihtelu ja uomien kuivilleen jääminen heikentävät vesieliöiden elinympäristöä.
- Virtaaman säännöstely voi vaikuttaa haitallisesti kalojen vaelluskäyttäytymiseen ja kalankulkuväylien toimivuuteen.
- Järvien säännöstely heikentää etenkin rantavyöhykkeen tilaa ja siinä elävien eliöiden elinolosuhteita.
- Säännöstelyn kehittäminen on katsottu tarpeelliseksi 27:ssä vesienhoitoalueen järvessä tai joessa.

Mitä on tehty haittojen vähentämiseksi?

- Jumiskon voimalaitoksen vaikutusalueen vesistöille on valmistumassa säännöstelyn kehittämiselvitys, jossa esitetään kevään alimpien vedenkorkeuksien nostamista Ala-Suolijärvellä ja Yli-Suolijärvellä. Suositukseen esitetään lisäksi Jumiskonjoen ympäristövirtaaman lisäselvityksiä.
- Vanttausjoen ja Kaihuanjoen vesistöjen säännöstelyn kehittämiselvitys on käynnistynyt vuonna 2022.
- Kalatalousviranomaisen on laittanut vireille hakemuksen vesitalousluvan velvoitteiden muuttamiseksi muun muassa siten, että niihin sisältyisi selvitys Ala- ja Keski-Kemijoen ja Raudanjoen voimalaitoksien vanhojen uomien vesittämisestä.

Mikä hidastaa tavoitteiden saavuttamista?

- Säännöstelyn kehittäminen vaatii laajaa vuoropuhelua, pitkän suunnittelun ja usein myös lupakäsittelyn.
- Vesienhoidon tavoitteiden kannalta toivottava muutos säännöstelyssä voi aiheuttaa haittaa esim. voimataloudelle ja tulvasuojelutavoitteille, mikä vaatii intressien yhteen sovittamista.
- Voimakkaasti muutettujen vesien luokittelussa merkittävän haitan määrittely ei ole ollut yksiselitteistä.
- Säännöstelyn kehittämishankkeet vaativat paljon resursseja ja osaamista, jota on rajoitetusti tarjolla.
- Vesilain mukaiset säännöstelyluvat ovat useimmiten pysyviä ja niiden muuttaminen ilman luvanhaltijan myötävaikutusta on työlästä.
- Säännöstelyn kehittämistoimien vaikutukset voivat näkyä vasta pitkän ajan kuluttua.

Järvien kunnostaminen

Miksi tämä on keskeistä?

- Pitkään jatkunut ulkoinen ravinnekuormitus on muuttanut useiden järvien tilaa niin paljon, että rehevöitymistä ylläpitää osittain järven sisäiset prosessit ja järvet ovat muuttuneet sisäkuormitteisiksi.
- Sisäisestä kuormituksesta kärsivien järvien tilan paranemista voidaan nopeuttaa ulkoisen kuormituksen vähentämisen ohella sisäkuormitusta ja rehevyyshaittoja vähentävillä kunnostustoimenpiteillä.
- Vesienhoitoalueella 22 järveä on sisäisen kuormituksen takia hyvää huonommassa tilassa tai tila on riskissä heiketä.

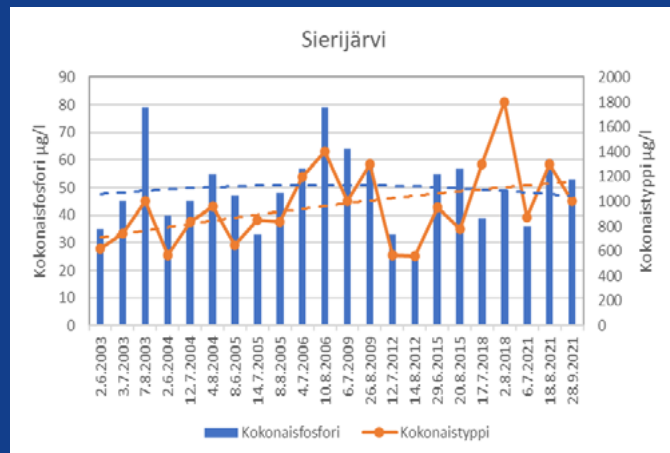
Mitä on tehty haittojen vähentämiseksi?

- Rehevöityneiden järvien kunnostuksia on edistetty kohdentamalla vesienhoitoavustuksia kohteisiin, jotka ovat hyvää huonommassa tilassa tai joiden tila on riskissä heikettä.
- Järvikunnostushankkeet ovat sisältäneet useimmiten teho- tai hoitokalastusta ja niittoa sekä joissakin tapauksissa myös valuma-alueella tehtäviä kuormituksen vähentämiseen tähtäviä toimenpiteitä.
- Paikallisia toimijoita on pyritty aktivoimaan vesistökunnostushankkeisiin Lapin vesistökunnostushanke VESKUn avulla vuosina 2019-2022.

Mikä hidastaa tavoitteiden saavuttamista?

- Monessa tapauksessa rehevöityneen järven tilan parantaminen edellyttäisi valuma-alueelta tulevan hajakuormituksen vähentämistä, mutta valuma-alueella tehtävien toimenpiteiden edistämiseen, suunnitteluun ja toteutukseen ei ole ollut käytettävissä riittävästi resursseja (esim. ELY-keskus, Metsäkeskus).
- Haasteena on myös ollut eri toimijoiden kunnostushankkeiden kohdentaminen samalle valuma-alueelle, jolloin saavutettaisiin parempi hyöty ja vaikutus vesistön kannalta.
- Maanomistajien kiinnostus ja suhtautuminen kunnostushankkeisiin vaihtelee, hankkeiden omavastuusuutta on pidetty liian suurena.
- Lapin alueella on myös pula osaavista valuma-alueen kuormitusta vähentävien vesiensuojelurakenteiden suunnittelijoista.

Esimerkkinä vesienhoitoalueen järvikunnostuskohteesta on Rovaniemellä sijaitseva Sierijärvi, joka on luokiteltu vuonna 2019 tyydyttävään tilaan. Järvellä on tehty tehokalastusta vuosina 2021–2022. Kalaa on poistettu 45–92 kg/ha/v. Vaikka vuoteen 2021 asti ulottuvassa veden laadun seurannassa ei vielä näy selkeää ravinnepitoisuuksien tai klorofyllipitoisuuden laskua, niin paikallisten mukaan vesi on kirkastunut ja sinilevien määrä vähentynyt. Myös kalaston tila on parantunut; pienen särjen määrä on vähentynyt ja ahvenen koko kasvanut.

Esimerkkejä palautteessa pohdittavista asioista

- Miten vesistöjen kunnostustoimenpiteitä voitaisiin edistää?
- Mitä kehittämistarpeita on lainsäädännössä?
- Miten tulisi kehittää toimenpiteiden toteutus- ja rahoitusmalleja?

4. Vesienhoitotoimien vaikuttavuuden parantaminen

Tiedollisten, taloudellisten ja oikeudellisten ohjauskeinojen kehittäminen ovat keskeisessä roolissa vesienhoidon tavoitteiden edistämiseksi. Ohjauskeinojen edistämisen ja toimeenpanon päävastuu on monelta osin ympäristöministeriöllä sekä maa- ja metsätalousministeriöllä, mutta laajalta joukolta odotetaan osallistumista niiden edistämiseen. Oikeiden ja vaikuttavien vesienhoitotoimenpiteiden toteutuksen lähtökohtana on, että mm. päättäjien, viranomaisten, neuvojien, suunnittelijoiden ja toiminnanharjoittajien sekä hankevetäjien on oltava tietoisia eri toimintojen vesistövaikutuksista ja mahdollisuuksista vähentää tai ennaltaehkäistä haittavaikutuksia kustannustehokkaasti.

Miksi tämä on keskeistä?

- Lainsäädäntö asettaa reunaehdot eri toimintojen vesistöhaitoille ja niiden vähentämiselle.
- Olemassa olevilla tuki- ja rahoitusjärjestelmillä ei voida tehokkaasti kohdentaa toimenpiteitä alueille, joissa tarve on suurin tai riittävästi ohjata toteuttamaan vesienhoidon tavoitteiden kannalta vaikuttavimpia toimenpiteitä
- Rahoitus ei ole riittävä tai se ei kohdistu vesienhoidon kannalta tehokkaisiin toimenpiteisiin
- Toimenpiteiden seuranta on osin puutteellista ja vaikeaa.
- Yhteistyöllä voidaan lisätä ymmärrystä eri toimijoiden tavoitteista ja näkemyksistä ja siten parantaa sitoutumista vesienhoidon edistämiseen, sekä vesienhoidon hyväksyttävyyttä.
- Verkostojen ja yhteistyön kautta jaetaan osaamista ja lisätään oppimista.
- Poikkialainen, säännöllinen yhteistyö vesien ja muiden luonnonvarojen käytöstä, hoidosta ja suojelusta vastaavien toimijoiden välillä on edellytys valuma-alue suunnittelun yleistymiselle.

Mitä on tehty vaikuttavuuden parantamiseksi?

- Maatalouden (CAP27) ja metsätalouden (METKA) uusissa tukijärjestelmissä huomioidaan vesienhoidon tavoitteita.
- Vesienhoidon toimeenpanoa on edistetty rahoitusohjelmilla, kuten Vesiensuojelun tehostamisohjelmalla, Nousu-ohjelmalla (vaelluskalat), ja Helmi-elinympäristöohjelmalla.
- Vesienhoitosuunnitelma otetaan huomioon viranomaistoiminnassa, kuten lupakäsittelyissä ja lausunnoissa
- Yhteistyöverkostoja on luotu Lapin VESKU-hankkeissa.

Mitä pitäisi parantaa?

- Tuki- ja rahoitusjärjestelmillä ei voida tehokkaasti kohdentaa toimenpiteitä alueille, joissa tarve on suurin.
- Tuet eivät ole sidoksissa saavutettuihin vaikutuksiin.
- Vesienhoidon tavoitteiden tunnistaminen myös maankäyttöä ohjaavissa laeissa.
- Yhteistyöverkostot toimivat usein lyhykestoisen hankerahoituksen varassa.

Esimerkkejä palautteessa pohdittavista asioista

- Mitä olisivat vaikuttavimmat ohjauskeinot?
- Miten kehitetään prosesseja ja yhteistyötä toimeenpanon tehostamiseksi?
- Miten vahvistetaan toimeenpanon rahoitusta?
- Miten toimenpiteiden suunnittelua voisi parantaa?

Suunnitelman tarkistamisen työohjelma ja aikataulu

Vesienhoitosuunnitelmien päivittäminen ja toimenpideohjelmien tarkistaminen hoitokautta 2028–2033 varten etenee vaiheittain vesien- ja merenhoitolaissa esitettyjen määräaikojen puitteissa (Kuva 6). Pinta- ja pohjavesien tila-arviot valmistuvat vuoden 2025 aikana ja ne tulevat nähtäville vesienhoitosuunnitelmaehdotuksen myötä ennen vesien tilan luokittelun lopullista vahvistamista.

VESIENHOIDON SUUNNITTELUN AIKATAULU VUOTEEN 2027

	2024				2025				2026				2027			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Työohjelmasta, aikataulusta ja keskeisistä kysymyksistä kuuleminen	◇	◇														
Ympäristöselostuksen laatimisesta ja sisällöstä kuuleminen	◇	◇														
Vesimuodostumien ominaispiirteiden tarkistaminen																
Pinta- ja pohjavesien seurantaohjelmien päivittäminen																
Edellisen vesienhoitosuunnitelman toimenpiteiden raportointi																
Tarkistukset voimakkaasti muutettujen vesien nimeämisiin																
Pinta- ja pohjavesien tila-arviot (luokittelu)																
Vesimuodostumakohtaisten ympäristötavoitteiden määrittelemine																
Toimenpideohjelman tai -ohjelmien päivittäminen																
Vesienhoitosuunnitelmaehdotuksen laatiminen																
Vesienhoitosuunnitelman ympäristöselostuksen laatiminen																
Vesienhoitosuunnitelmaehdotuksesta kuuleminen																
Suunnitelman ympäristöselostuksesta kuuleminen																
Ehdotuksen täydentäminen kuulemisten perusteella																
Vesienhoitosuunnitelmien käsittely Valtioneuvostossa																
Yhteistyöryhmien osallistuminen																
Edellisen kierroksen toimenpiteiden toteutus ja seuranta																

■ 2024 ■ 2025 ■ 2026 ■ 2027 ◇ Kuuleminen

Toimenpide- ja seurantaohjelman toteuttaminen alkavat v. 2028

Kuva 6. Vesienhoidon suunnittelun aikataulu vuosineljänneksittäin (1–4) vuoden 2027 loppuun saakka.

Vesienhoidon toimenpiteiden toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan jatkuvasti. Toimenpiteiden toteutumisen tilanne raportoidaan EU:lle vuoden 2024 lopussa. Vuosina 2025–2026 täsmennetään vesienhoidon ympäristötavoitteita ja suunnitellaan niiden saavuttamiseksi tarvittavia toimia. Vuonna 2026 valmistuu ehdotus tarkistetuksi vesienhoitosuunnitelmaksi. Se viimeistellään kuulemisessa saadun palautteen perusteella ja hyväksytään valtioneuvostossa vuoden 2027 loppuun mennessä.

Ympäristövaikutusten arviointi

Osana vesienhoitosuunnitelman sekä siihen liittyvien toimenpideohjelmien valmistelua tehdään viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristöarvioinnista annetun SOVA-lain mukainen **ympäristöarviointi**. Arvioinnin tarkoituksena on tunnistaa ja kuvata suunnitelmien toteuttamisen välittömät ja välilliset vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen, maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvilisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen, yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön sekä luonnonvarojen hyödyntämiseen. Myös edellä mainittujen tekijöiden vuorovaikutussuhteet tulee arvioida. Ympäristöarviointiin sisältyy kaksi julkista kuulemistä, joista nyt on käynnissä ensimmäinen. Se koskee ympäristöselostuksen valmistelun aloittamista.

Vesienhoidon suunnittelun lähtökohtana on pintavesien ekologisen ja kemiallisen sekä pohjavesien laadullisen ja määrällisen tilan parantaminen tai ylläpitäminen. Vesienhoitosuunnitelman toteuttamisen vesien tilaan kohdistuvat vaikutukset tulevat arvioiduksi osana varsinaista suunnittelua. Myös kustannukset arvioidaan koko maassa yhtenäisin perustein toimenpiteiden suunnittelun osana. SOVA-lain mukainen ympäristöarviointi kattaa kuitenkin lukuisia muita vaikutuksia, jotka tulee arvioida. Vesienhoidon kannalta keskeistä on sisällyttää tarkasteluun seuraavat vaikutukset:

- Vaikutukset vedenhankintaan
- Vaikutukset elinkeinoihin
- Vaikutukset vesivoiman tuotantoon
- Vaikutukset kiinteistön/maan arvoon
- Vaikutukset virkistyskäyttöön
- Vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen
- Vaikutukset vesiluontoon ja vesiekosysteemeihin
- Vaikutukset pohjavesistä riippuvaisiin maaekosysteemeihin
- Vaikutukset tulvasuojeluun
- Vaikutukset merenhoidon tavoitteisiin
- Vaikutukset terveyteen ja turvallisuuteen
- Vaikutukset ilmastonmuutokseen ja siihen sopeutumiseen
- Vaikutukset maisemaan, yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön

Yllä luetellut merkittävimmät vaikutukset muodostavat arviointikehikon, jota hyödynnetään vesien tilaa parantavien toimenpiteiden valinnassa. Arviointikehikkoa sovelletaan kulloinkin tarkasteltavaan kysymykseen. Esimerkiksi pohjavesien vaikutuksia tarkasteltaessa poimitaan kehikosta ne vaikutukset, jotka ovat pohjavesien osalta keskeisiä. Myös mahdolliset muut vaikutukset tullaan tunnistamaan.

Suunnittelusta vastaavat ELY-keskukset selvittävät ja arvioivat vesienhoitosuunnitelmassa tarkasteltavien toimenpiteiden tai toimenpideryhmien merkittävimmät ympäristövaikutukset yhteistyössä omien yhteistyöryhmiensä kanssa. Tarkastelu tehdään niille toimenpiteille, joihin liittyy merkittäviä vaikutuksia tai mahdollisia näkemuseroja. Vaikutuksia verrataan vaihtoehtoiseen tilanteeseen, jossa toimenpiteitä ei toteuteta. Myös vaikutusten merkittävyyttä arvioidaan. Arviointia varten ei ole tarkoitus tehdä erillisiä selvityksiä tai tutkimuksia, vaan se perustuu olemassa olevaan tietoon. Tämän takia esimerkiksi yhteistyöryhmien osallistuminen on tärkeää.

Vesienhoitosuunnitelman toteuttamisen merkittävät ympäristövaikutukset kootaan ympäristöselostukseen, jossa esitetään lisäksi seuraavat tiedot:

- vesienhoitosuunnitelman pääasiallinen sisältö, tavoitteet ja suhde muihin suunnitelmiin ja ohjelmiin
- ympäristön nykytila ja sen kehitys, jos vesienhoitosuunnitelmaa ei toteuteta
- ympäristön ominaispiirteet todennäköisellä vaikutusalueella
- vesienhoitosuunnitelman kannalta merkitykselliset ympäristöongelmat ja suojelutavoitteet
- haittoja ehkäisevät, vähentävät tai poistavat toimet
- vaihtoehtojen valinnan perusteet
- kuvaus siitä, miten arviointi on suoritettu
- kuvaus seurannan toteuttamisesta

Ympäristöselostus ja sen yleistajuinen yhteenveto sisällytetään vesienhoitosuunnitelmaehdotukseen. Ympäristöselostuksesta saatu kuulemispalaute otetaan huomioon suunnitelman viimeistelyssä. Suunnitelman hyväksymisestä valtioneuvostossa tullaan aikanaan tiedottamaan ja valmis suunnitelma ja ohjelma tulevat julkisesti nähtäville.

Tiedotus ja tärkeimmät tietolähteet

Vesienhoitosuunnitelman tarkistamista varten ja itse työtä varten valmistellaan kullakin vesienhoitoalueella kaksi kuulemisasiakirjaa, joihin toivotaan eri tahojen kannanottoja puolen vuoden kuulemisten aikana:

- Vesienhoidon työohjelma ja keskeiset kysymykset 2028–2033 (kuuleminen: 15.12.2023–17.6.2024) ja sen osana SOVA-lain mukaisen ympäristöarvioinnin aloittaminen.
- Ehdotus vesienhoitosuunnitelmaksi vuoteen 2033 (kuuleminen: 2026–2027; ajankohta varmistuu myöhemmin) ja sen osana SOVA-lain mukainen ympäristöselostus.

Vesienhoitoaluetta koskevat kuulutukset ja asiakirjat ovat nähtävillä pääsääntöisesti sähköisenä. Kaikki aineistot löytyvät sivun www.ymparisto.fi/vaikutavesiin > vesienhoito kautta. ELY-keskukset pyytävät lisäksi lausunnot oman toimialueensa keskeisiltä viranomaisilta, toimijoilta ja muilta tahoilta.

Lisätietoa niin kuulemisista kuin vesienhoidosta yleensä saat oman alueesi ELY-keskuksesta. Vesienhoitoa koskevaa lisätietoa löytyy verkkosivuilta:

- Valtakunnallinen vesienhoidon verkkosivusto: www.ymparisto.fi/vesienhoito
- Ympäristöhallinnon avoimen tiedon palvelu: www.syke.fi/avointieto
- Järviä ja merialueita koskeva yhteisöllinen verkkopalvelu: www.jarviwiki.fi
- Tietoa vesien tilasta: [Vesikartta](#)

Čoahkkáigeassu

Čáziiddikšuma mihttomearrin lea viiddes ovttasbarggu bokte sealluhit čáziid dili buorin ja buoridit čáziid dili doppe, gos dat lea hedjonan. Čáziiddikšumis lea jođus njealját plánenjorus, goas plánat dárkkistuvvojit ja čáziiddikšunplánat jahkái 2033 válmmaštallojuvvojit. Dát áššegirji sísttisdoallá plánema bargoprográmma ja čáziiddikšunguovllu guovddáš gažaldagaid. Áššegirjii gullojuvvo 15.12.2023–17.6.2024. Plánema veahkin máhcahaga sávvet earret eará plánema ollašuhhtimis ja áigetávvalis ja váikkuhanvejolašvuodain; birasčilgehusa ráhkadeapmái ja sisdollui laktáseaddji áššiin; čáziid dillái laktáseaddji guovddáš čuolmain ja ovddidandárbbuin; vugiin ja doaimmain, maiguin čáziid dili sáhtá buoridit ja ruhtadan- ja ovttasbargovejolašvuodain.

Giemajoga čáziiddikšunguovllus čáziiddikšuma guovddáš temát laktásit bodnečáziid suodja-leapmái, čázádatguovlovuđot čáziid ja noađuheami hálddašeapmái, čáhceeallinbirrasiid ođadeapmái ja čáhcedikšundoaimmaid váikkuhusaid buorideapmái guhkes áigegaskkas. Lassidieđut čáziiddikšumis neahttačujuhusas: www.ymparisto.fi/vesienhoito.

Yhteystiedot

Kuulemis palaute annetaan lausuntopalvelu.fi -verkkosivuilla tai toimitetaan Lapin ELY-keskuksen kirjaimoon (mieluiten word-muodossa): Lapin ELY-keskus, PL 8060, 96101 Rovaniemi; puh:0295 037 000, Sähköposti: kirjaamo.lappi(at)ely-keskus.fi

Lisätietoa kuulemisesta ja vesienhoidosta saat ELY-keskuksen verkkosivuilta tai yhteys henkilöiltä (sähköpostiosoitteet: etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi)

Lapin ELY-keskus

- Jari Pasanen
- Pekka Räinen
- Anne Lindholm (pohjavedet)

Kuvailulehti

Julkaisusarjan nimi ja numero: Raportteja 79/2023

Vastuualue: Ympäristö ja luonnonvarat

Tekijät: Pekka Ränä (toim.), Jukka Ylikörkkö, Annukka Puro-Tahvanainen, Niina Karjalainen, Anne Lindholm

Julkaisun nimi: Vesienhoidon keskeiset kysymykset ja työohjelma Kemijoen vesienhoitoalueella 2028-2033

Tiivistelmä :

Vesienhoidon tavoitteena on laajan yhteistyön avulla säilyttää hyvä vesien tila sekä parantaa vesien tilaa siellä, missä se on päässyt heikentymään. Vesienhoidossa on meneillään neljäs suunnittelukierros, jolloin suunnitelmia tarkistetaan ja vesienhoitosuunnitelmat vuoteen 2033 valmistellaan. Tämä asiakirja sisältää suunnittelun työohjelman ja vesienhoito-alueen keskeiset kysymykset. Asiakirjasta kuullaan 15.12.2023-17.6.2024. Suunnittelun avuksi palautetta toivotaan muun muassa suunnittelun toteutuksesta ja aikataulusta sekä vaikuttamismahdollisuuksista; ympäristöselostuksen laati-miseen ja sisältöön liittyvistä asioista; vesien tilaan liittyvistä keskeisistä ongelmista ja kehittämistarpeista; keinoista ja toimista, joilla vesien tilaa voidaan parantaa sekä rahoitus- ja yhteistyömahdollisuuksista.

Kemijoen vesienhoitoalueella vesienhoidon keskeiset teemat liittyvät pohjavesien suojeluun, valuma-alueelähtöiseen vesien ja kuormituksen hallintaan, vesielinympäristöjen kunnostamiseen sekä vesienhoitotoimien vaikut-tavuuden parantamiseen. Lisätietoa vesienhoidosta verkko-osoitteessa:

www.ymparisto.fi/vaikutavesiin.

Asiasanat (YSO:n mukaan): Vesienhoito, vesien tila, aikataulut, ohjelmat (suunnitelmat), keskeiset kysymykset, vesienhoitoalueet, Kemijoki

ISBN (PDF) 978-952-398-209-3

ISSN (verkkojulkaisu) 2242-2854

URN URN:ISBN:978-952-398-209-3

Julkaisun osoite: Julkaisu on saatavana vain verkossa: www.ymparisto.fi/vesienhoitoalue/vuoksi, www.ymparisto.fi/vesienhoito, www.ely-keskus.fi/julkaisut sekä www.doria.fi

Sivumäärä: 30

Kieli: Suomi

Kustantaja /Julkaisija: Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Kustannuspaikka ja -aika: Päivämäärä ja paikka

RAPORTEJA 79 | 2023

**VESIENHOIDON KESKEISET KYSYMYKSET JA TYÖOHJELMA
KEMIJOEN VESIENHOITOALUEELLA 2028-2033**

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-398-209-3 (PDF)

ISSN 2242-2854 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-398-209-3

www.doria.fi/ely-keskus | www.ely-keskus.fi